సవతి తమ్ముడు

మునిపల్లె రాజు

ఆర్టిలరీ రెజిమెంట్. అంటే ఫిరంగి దళం. ఆఫీసర్ల మెస్ ఎప్పుడూ కళకళలాడుతూండటం రోజూ తిలకించేవాళ్లకే అనుభవంలోకి వచ్చే విషయం. పెద్ద ఆవరణ ముందుభాగంలో ముచ్చటగొలిపే పచ్చటి లాన్.

అంతకుమించి బ్రిటిషు కాలంనాటి పెద్దపెద్ద వృక్షాలు. భవనం గూడా కలోనియల్ తరగతిదే, అతి విశాలమైన వరండాలు, రాబర్ట్ క్లైవ్ కాలంనాటి మూడడుగుల వ్యాసం గల కోటలు కట్టిన సున్నపు స్తంభాలు- చూచేవాళ్లకు ఇట్టే అర్థమైపోతుంది.

చెట్ల వెనక టెన్నిస్ కోర్టులో కెప్టెన్ తివారి (టిక్స్), నారాయణన్ (నిక్స్) సింగిల్స్‌లో ఉన్నారు. వరండాలో కారమ్స్ ముందు కూచున్న రస్తోగి (రాట్స్), పూరీ (పికిల్స్) మధ్య మధ్య హుషారుగా కేకలేస్తూ తమ ఆటకన్నా వాళ్ల ఆటనే తిలకిస్తున్నట్టున్నారు. దాదాపు అందరికీ ఏదో ఒక ముద్దు పేరు. యాభై వయసులో పడ్డ కమాండింగ్ ఆఫీసర్ కల్నల్ జగన్నాథ్ కూడా ఈ కుర్రకారుకు జిమ్మీ. అయితే ఆయన ముందు అనరు.

మేజర్ మూర్తి రెజిమెంటు ఆటస్థలాల నుంచి అప్పుడే తెల్లషర్టు, షర్టు మీది మట్టి మరకలతో వచ్చాడు. జవాన్ల గేమ్సులో చాలా ఆసక్తి చూపుతాడు. ఆ సాయంత్రం వాలీబాల్, ఫుట్‌బాల్ ఆటగాళ్ల సెలెక్షన్లు జరిగాయి. చాలా సీనియర్ అయిన మేజర్ మూర్తికి ఇటువంటి బాధ్యతలు అదనంగా పడుతుంటాయ్. స్వతహాగా మంచి ఆటగాడు.

ఆ నెలకు మెస్ సెక్రటరీ కావటం వల్ల గబగబా హెడ్ కుక్‌కు, మసాల్జీకి, బేరర్లకు, బాయిస్‌కు మెనూ గురించి కొద్ది చర్చ తర్వాత ఆజ్ఞలు జారీ చేశాడు. అదీగాక ఆ రాత్రి మెస్ డిన్నర్ నైట్. రెజిమెంటల్ ఆఫీసర్లు కుటుంబాలతో సహా వస్తారు. సైనికాచారం ప్రకారం- పెళ్లి అయి కుటుంబాలతో క్వార్టర్సులో ఉంటున్న ఆఫీసర్లు కూడా మెస్‌లో సభ్యులే. డిన్నర్ తర్వాత ఫిలిం షో ఉంది. కమాండింగ్ ఆఫీసర్ పెద్ద కూతురు లీలా జగన్నాథ్ సెలెక్టు చేసిన అర్థం పర్థం లేని వ్యాపార సినిమాలంటే అందరికీ మంటే. ఈమాటు కెప్టెన్ దేవ్‌గుణ్ సబ్ టైటిల్స్ ఉన్న ఒక రష్యన్ పిక్చరు పేరు చెప్పి మొత్తం మీద దాన్ని రప్పించాడు. ఆర్ట్ ఫిలిమ్స్ అంటే తనకూ ఇష్టమే. నిజానికి రెజిమెంటల్ ఫిలిమ్ క్లబ్బుకు, మెస్ లైబ్రరీకి తనే సెక్రటరీ. అయినా, దేవ్‌గుణ్ అభిరుచులు చాలా ఉదాత్తమమైనవని అనుకొంటూ వుంటాడు. అటువంటి మూర్తికి మాత్రం ముద్దు పేర్లుండవా? పూర్తి పేరు దక్షిణామూర్తి కావడం వల్ల డెక్కన్స్. లైబ్రరీ పుస్తకాల పురుగుగా బుక్‌వర్మ్.

రష్యన్ చిత్రం చాలా అద్భుతంగా ఉంది. మొత్తం వంద నిమిషాలే. వేరా పనోవా కథ సిస్టర్స్. కథ, నటన, ఛాయాగ్రహణం అద్వితీయం అన్నారందరూ. కల్నల్ తన భుజం తడితే, తను దేవ్‌గుణ్‌ను సెభాసన్నాడు! ఎందుకో మూర్తి ఆలోచనా నిమగ్నుడైనాడు. ఎందుకో ఏమిటి అది తన జీవితంలో కొన్ని ఘట్టాలను చిత్రించినట్లుంది. కాకపోతే అందులో గాల్యా అనే యువతిది ప్రధానపాత్ర. గాల్యా బదులు మూర్తి అనే యువకుడైతే జీవితం అంతా ఒకటే.

గాల్యా సుకుమారమైన బాల. తల్లి మరణంతో జీవితంలో విషాదఛాయలు. తండ్రి గొప్ప భావుకుడు. తననెంతో గారాబం చేసేవాడు. కూతురు సంరక్షణకు ఆడదిక్కు కావాలని మళ్లీ పెళ్లి చేసుకొన్నాడు. అదే అతను చేసిన తప్పు.

ఈ సవతితల్లి లావుగా చామనఛాయతో ఉండేది. సోమరిపోతు. ఇంట్లో అడుగు పెట్టటమే తరువాయి, తనకు అన్ని పనులూ పురమాయించింది. మామూలు పనులు గాదు, మొరటు పనులు. తన వయసుకు మించినవి. ఇల్లంతా చిందరవందర. తను శుభ్రంగా ఉండదు, ఇతరులను ఉండనివ్వదు. మొదట్లో తండ్రి మందలించడానికి పూనుకొన్నాడు. తర్వాత వరుసగా పిల్లల్ని కనటం ప్రారంభించింది. తండ్రి మారిపోయాడు. తనను తిట్టినా, కొట్టినా ఉదాసీనంగా ఉండిపోయే వాడు.

గాల్యాకు స్కూల్లో మంచి మార్కులొచ్చేవి. స్టేజి మీద నాటకాల్లో పాత్రలు ధరించేది. తన టీచర్ ఎలిజబెత్ ఆండ్రేయెవనా ప్రోత్సాహం ఎంతో ఉండేది. స్కూలు లైబ్రేరియన్‌కూ తనంటే ప్రాణమే. ఎన్ని అడ్డంకులెదురైనా హైస్కూలు చదువు పూర్తి చేసింది. సవతి తల్లికి తనిక చదవటం ఇష్టం లేదు. తండ్రికి మాత్రం రహస్యంగా ఇష్టమే. ఈ మురికికూపం నుంచి బయటపడాలి. టీచర్ ప్రోత్సాహంతో సియెరోఫోల్ పట్నం వద్ద చిన్న గ్రామం నుంచి మాస్కోలో థియేటర్ స్కూలుకు బయలుదేరుతుంది. అయితే ఒక్కటే విచారం. సవతి చెల్లెలు తనలాగా అందమైనది, శ్రద్ధ గలది. ఇక్కడి పెంపకంతో తన సవతి తల్లి మొరటు బుద్ధులన్నీ అబ్బుతాయనే దిగులు, విచారం. అయినా ఈ పీడకలకు దూరం కావాలి.

మాస్కోలో గాల్యా సహజ ప్రజ్ఞ, ఉపజ్ఞ, నటనా కౌశలం మంచులో పుష్పంలాగా విచ్చుకొన్నాయి.

అయినా గుండెలో ఏదో చిన్న ముల్లు గుచ్చు కొన్నట్లు వేదన. తండ్రి తాగుడుకు బానిస కావటం తను చూసింది. అప్పుడప్పుడు సవతి తల్లి కూడా అతనితో కూర్చునేది. ఇక తన సహోదరి కాకపోయినా, సవతి తల్లి కూతురే అయినా ఆ పిల్ల భవిష్యత్తేమిటి?- అనేదే ఆ ముల్లు.

గాల్యా ఉత్తమ పాత్రలు ధరించింది. పెద్ద జీతం అందుకొంటున్నది. ఒకటి రెండు సినిమాల్లో కూడా నటించింది. స్టేజి నుండి వెండితెరకు వలసపోవాలని తనకు లేదుగాని తప్పనిసరి అయింది. స్టేజి ఉత్సవా లకు విదేశాలకు వెళ్లి కొన్ని నెలల తర్వాత తిరిగి వచ్చింది. వచ్చినరోజునే మూడు నెలల క్రిందటి చెల్లెలు జాబు చూచింది. 'తండ్రికి లివర్‌లో అల్సర్. అశ్రద్ధ చేశాడు. చివరకు ఆపరేషన్ టేబిల్ మీదే చనిపోయాడు. తనని చూడాలని తహతహపడ్డాడు.'

ఆ మురికికూపం, ఎర్రటి కళ్లతో శాండోలాగా తన సవతి తల్లి. తనను రక్షించలేని తండ్రి మరణం. పీడకల తిరిగి దర్శనం. ఎట్లయితేనేం, తండ్రి సంవత్సరీకానికి స్వగ్రామానికి విమానంలో బయలుదేరింది. చెల్లెళ్లకూ, సవతి తల్లికి చిన్నచిన్న బహుమతులు. రిటైరైన టీచరుకు, లైబ్రేరియనుకు, గ్రంథాలయంలో పుస్తకాలు అడ్డు చెప్పకుండా తన చెల్లికి ఇవ్వమని లైబ్రేరియన్‌తో అప్పటి తన చివరి సంభాషణ. ఆ పిల్ల చదువుతున్నదో లేదో ఈ పదేళ్లూ. అయినా తన అవమాన పరంపరల బ్రతుకుతో, ఈ విషయాలు పట్టించుకోదగినవిగా అనిపించక మెదడు పొరల్లోకి నెట్టేసింది.

గాల్యా తండ్రి సమాధికి మోకరిల్లింది. తన పాత టీచర్ను దర్శించింది. లైబ్రేరియనయితే లేదు. సవతి తల్లిలో మార్పేమీలేదు. తన కన్నా తన బహుమతు లంటేనే ప్రేమ చూపింది. ఆ రాత్రి చెల్లెలు తన మంచం మీదనే పడుకొన్నది. తెల్లవారుఝాము దాకా ఎడతెగని మాటలు. తండ్రి చివరి రోజులు, స్కూలు, ఇంట్లో పరి స్థితులు, పర్యాటకులు వచ్చినప్పుడు ఇల్లద్దెకిచ్చి తామంతా సావడిలో కాపురం. చెల్లెలి భవిష్య ఆలో చనలు. గాల్యాకు చెల్లెలి మాటలతో పాత ద్వేషమంతా చెదిరిపోయింది. బీటలు వారి ఇప్పటికే మొరటు తేలు తున్న చెల్లెల్ని- ఈ నరకంలో ఇంకా ఉంచితే జరగ నున్నది ఊహించింది. తనతో మాస్కోకు పయనం కట్టించాలి. అక్కడే చదివి సారస్వతంలో పెద్ద డిగ్రీ తీసు కొని, లెక్చరర్ కావాలి. సాహిత్యమంటే చెవి కోసుకొనే చెల్లికి అన్యాయం జరగకూడదు- అని నిశ్చయించు కొంటుంది.

'సినిమా అయిపోయిందిగాని తన జీవితం ప్రారంభమైంది,' అనుకొంటూ తన గదిలోకి వెళ్లిపో యాడు మేజర్ మూర్తి. నిద్ర పట్టలేదు. మెస్‌కు అను బంధించి ఉన్న అయిదారు గదుల్లోను తనతోటి ఆఫీసర్లు గాఢనిద్రలో ఉన్నారు. నిశ్శబ్దం కూడా తనను నిద్రపోనీయలేదు.

*

రెజిమెంట్‌లో ముద్దుపేర్లకు తోడు మేజర్ మూర్తికి మిలిటరీ హాస్పిటల్‌లో ఇంకో నిక్‌నేమ్ ఉంది. స్పెషలిస్టు సర్జన్ కల్నల్ కళ్యాణరామన్, ఆఫీసర్ కమాండింగ్ బ్రిగేడియర్ ధావన్ అతన్ని బబుల్స్ అని పిలుస్తుంటారు. కళ్యాణరామన్‌తో తమిళంలోను, ధావన్‌తో డోగ్రీ భాషలోను జోకులు వేయగల తనది బహుభాషా జ్ఞానం అనుకొనేవాడు. నిజానికి తనకు హిందీలో అన్ని ప్రాంతీయ నుడికారాలు తెలుసు. ఖడీబోలీ, మాగధీ, మైథిలీ, రాజస్థానీ, పహాడీ. మిలటరీ డాక్టర్లు అందుకోసం కాదు ఆ టైటిల్ ఇచ్చింది. తన కుడి కణత మీద మిల్లీమీటరు లోతుగల గాయాల మచ్చలు రెండుండేవి. ఇప్పుడయితే అవి గ్రాఫింగ్ కింద మాయమైనాయి గాని, తను సర్వీసెస్ సెలక్షన్ బోర్డు పరీక్షలో నెగ్గి, మెడికల్ బోర్డు ముందు అలహాబాద్‌లో పదేళ్ల క్రితం నిలబడినప్పుడు పెద్ద సమస్యనే తెచ్చి పెట్టాయి. ఆ దెబ్బల ప్రభావం మెదడు మీద కూడా ఉండవచ్చని బోర్డులో ఒక స్పెషలిస్టు మళ్లీ డీటెయిల్డ్ టెస్టులకు పంపించాడు. తనకు శరీరమంతా చెమటలు పోసినై, తన భవిష్యత్తు ఇక చీకటే అనుకొన్న ఆ క్షణాలు.

చివరికవి ఆటల్లో చిన్ననాటి స్వల్పగాయాల కింద తేల్చేశారుగాని, వాస్తవానికవి తన సవతితల్లి వంట చేస్తూ, చేతిలో ఉన్న పాత్రలు దింపే పట్కారును తన మీద బలంగా విసిరినప్పటివి. రక్తం కారింది తెలుసు. మూర్ఛపోయింది తనకు తెలుసునా? తెలీదు. అయిదేళ్ల సవితి తమ్ముడు ఆ రక్తం చూసి చేసిన ఆర్తనాదం- 'నాన్నా, అన్నయ్య చచ్చిపోయాడు.' తనకు తెలివి తెప్పించిన నాదం. ఆర్తి! అదీ తన జీవితం, తన బాల్యం, కౌమారం, ఆర్తి, ప్రార్థన. అందుకే శబ్దం తనను మేల్కొలుపుతుంది. నిశ్శబ్దం నిద్రపోనీయదు. చిన్న అలలలాంటి ఆ మచ్చల జంట బుడగలు.

జీవించటానికి యుద్ధం చేయాల్సిందేనని, భయపడవద్దని నేర్పిన బబుల్స్. తను కుంగిపోయినప్పుడు, ఏకాంతంలో కుమిలిపోయినపుడు, తను ఖండఖండాలుగా విడిపోతున్నాననిపించినపుడు, భయపడినపుడు రాబోయే జీవనగతిని ఆలోచించినపుడు జుట్టులో వేళ్లు పోనిచ్చి ఆ గాయాల్ని తడుముకొంటే ఎంతో శక్తిని, జ్ఞానాన్ని పొందేవాడు. జ్ఞాపకాలు వెనక్కి తరిమినప్పుడల్లా జుట్టులోకి వేళ్లు పోనిచ్చుకొంటాడు. తను రెండవ డిఫెన్స్ కోర్సు పూర్తి చేసిందాకా ఆ అలవాటు ఉండేది. మధ్యలో ఎప్పుడు తప్పిపోయిందో, మళ్లీ ఈ రాత్రి హఠాత్తుగా వచ్చింది. ఒక ఆర్తనాదం గూడా- ఒక పసివాడి గొంతు- 'నాన్నా అన్నయ్య చచ్చిపోయాడు!' తెల్లవారురుఝామున తిరిగి అకాలంగా మెలకువ.

రేపు ఫోను చేసి మిలిటరీ హాస్పిటల్‌కు వెళితే మంచిదేమో. ఆ నాన్న చనిపోయినపుడు తనకు తెలియదు. ఆ ఆర్తనాదం బాలుడి సంగతీ తెలియదు. తెలిసిందీ, చేతనలో ఉన్నదీ సవతితల్లి పెంపకం. పద్మాసనంలో కూచొని యోగం చేస్తున్న అమ్మ రూపం పొగ వెనుక వస్తువు. పద్మాసనంలోనే అమ్మ అంతిమ శ్వాస విడవటం గూడా లీలగా గుర్తు. ఒకసారి తను కోర్సులో ఉన్నప్పుడు ఆర్మీ సైకియాట్రిస్టును సంప్రదించాడు. అమ్మ మరణం గురించి, తన చిన్ననాటి అనుభూతుల్లోంచి తొంగి చూసిన రూపాన్ని గురించి. 'నువ్వు పెళ్లి చేసుకో. నీ భార్యలో తల్లి మళ్లీ కనబడుతుంది,' అని సలహా ఇచ్చాడు. తను చేసుకోబోవటం లేదు.

ఎవర్ని చేసుకోవాలి? లీలా జగన్నాథ్‌నా? తనంటే ఎంతో మోజు కనబరుస్తుంది. కల్యాణరామన్ చిన్న సోదరినా? తనకు శిలప్పదికారం తమిళ కావ్యం మీద లెక్చర్లిస్తుంది. అల్మోరా వద్ద తను చూసిన పహాడి కన్య మేజర్ నౌతియాల్ మరదల్నా?

సినిమాలో గాల్యా తను. ఆమెకు ఎలిజబెత్ ఆండ్రేయెవనా ఉంది, దీపం చూపేందుకు. తన దీపం జోషీమఠ్‌లో, హిమాలయాల్లో నారాయణ్ దత్తు జోషి. బదరీనాథ్ యాత్రామార్గంలో మూడు యుగాల పాపపుణ్యాలను వీక్షిస్తున్న త్రియుగ నారాయణుడి మందిరం ముందు కన్పించి, చలికి తన శాలువా కప్పిన గురువు, పితృసమానుడు. ఆయనా లేడిప్పుడు! అసలు తను హిమాలయాలెందుకు వెళ్లినట్లు? చేతి సంచిలో తన మెట్రిక్యులేషన్ పుస్తకం. నిక్కరు, పైన తువాలు. చెప్పులు లేని కాళ్లు. రిషికేశ్‌లో కట్టిచ్చిన మఠం చపాతీలు. గుండెలో కొండంత బలం. యుద్ధంలో పలాయనం చేసిన పిరికివాళ్లున్నారు. ప్రేమలో పలాయనం చేసినవాళ్లూ ఉండవచ్చు. ఈ దురంత, నిశిత స్మృతుల నుంచి పారిపోగల శక్తి ఎవరికీ ఉండదేమో. లైబ్రరీలో స్విచ్ వేసి పుస్తకం తెచ్చుకొన్నాడు.

*

సైనిక సర్వీసులో అందరికీ సాంవత్సరిక సెలవులుంటాయి. జవానుగాని, ఆఫీసరు గాని రెండు నెలల దాకా స్వగృహానికి, స్వంత గ్రామానికి ఫ్రీ వారంటు. ఇంకో సంవత్సరం కన్సెషనల్ వారంటు. సెలవులు

గడపటానికా సంవత్సరం స్వగృహానికే వెళ్లక్కర్లేదు. ఏ ప్రదేశానికైనా వెళ్లొచ్చు. ఎల్.టి.సి.- అంటే లీవ్ ట్రావెల్ కన్సెషన్.

మేజర్ మూర్తి ఎప్పుడూ ఇరవై రోజులకు మించిన సెలవు తీసుకొన్న రివాజు లేదు. డ్యూటీ... డ్యూటీ... డ్యూటీ. తనకు ఇల్లేది? స్వగ్రామం ఏది? లైబ్రరీలో పుస్తకాలన్నీ తన మిత్రులు, ఆప్తులు! పరీక్షలకు చదివే ఏ ఆఫీసరయినా, సందేహాలతో తనను సమీపించినపుడు అలెగ్జాండర్ ది గ్రేటు- యుద్ధం నుంచి మొన్న మొన్నటి బంగ్లాదేశ్ విముక్తి యుద్ధం వరకు అనర్గళంగా అన్ని విన్యాసాల్ని గురించి, యుద్ధ తంత్రాల గురించి ఉపన్యసించగలడు. లంగ్డా తైమూర్, బాబర్, చెంఘిజ్‌ఖాన్, నెపోలియన్, వెలింగ్టన్, రోమెల్, ఐసెన్‌హోవర్, ఝుకోవ్, కోర్నికోవ్, మన ఫీల్డ్ మార్షల్ మానెక్ షా వరకూ. నెపోలియన్, మార్షల్ మురాట్, జీన్ బాప్టిస్ట్- ఫిరంగి దళ విన్యాసాల్లో నిపుణులు. వీళ్లందర్నీ తలదన్నినవాడు రష్యన్ మార్షల్ ఝుకోవ్. బెర్లిన్ మీద ఎర్ర పతాకం ఎగరేసినవాడు. వీళ్లను గురించి తను ఇన్‌స్ట్రక్టర్‌గా ఉన్నప్పుడు ఇచ్చిన క్లాసులు కొన్ని టేప్ చేయటం విశేషం కాదు. ఇజ్రాయెల్ చిన్న దేశం అయినా సైన్యును, ధైర్యాన్నీ ఆయుధ తంత్రంతో రంగరించి పోసి, గెలిచి, ఓడిన అన్ని యుద్ధాల గురించి అతను చెప్పుకోదగ్గ స్పెషలిస్ట్.

*

అమ్మ చనిపోయిన ఆరునెలలకే నాన్నకు కొత్త పెళ్లి చేశారు. ఎవరోగాదు, తన మేనమామే. అతని ఆంతర్యం తెలియదు. నాన్న చీట్లపేకలో కరిగిస్తున్న ఆస్తిని రక్షించుకోగలదనా? తన పాలనకా? అప్పటికే తను హైస్కూలు అంచుల మీద ఉన్నాడు. పిన్ని- తన సవతి తల్లి- పెళ్లినాటికే ముప్పై ఏళ్ల పడుచు. బహుశా రిక్తమైన తన యౌవనపు ముద్దుముచ్చట్లు తిరిగి రాలేనివని తెలిసిన ప్రౌఢ కాబోలు. తన బతుకులో ఈ బాలుడే నిప్పులు పోశాడనుకొన్నదేమో! తను- సవతి బిడ్డే కాదు, జన్మ శత్రువైపోయాడు. కొత్తలో మానేసిన చీట్లపేక నాన్నకు నిద్రనిచ్చే పలాయన మంత్రం.

కొన్నాళ్లు ఆమె తిట్లను వినిపించుకొనేవాడు కాదు తను. రోజుకు పదిసార్లు కాఫీ తాగేది. కుంపటి మీద, సన్నని నిప్పు సెగ మీద డికాషన్ తయారుగా వుండేది. కాఫీపొడరుకు ఎక్కువ ఖర్చో, చీట్లపేక ఓటముల్లో ఎక్కువ నష్టమో- నాన్నకే తెలియాలి. భయంతో తనతో మాట్లాడటం తగ్గించి వేశాడు. పిన్ని ముందుంటే తన వంక కన్నెత్తి కూడా చూసేవాడు కాదు.

కష్టం మీద ఆ మరు సంవత్సరమే కవల పిల్లల్ని కన్నది. ఇద్దరూ పోయారు. 'ఈ ముదనష్టపు వెధవే అంతకూ కారణం.'

గిన్నెలు తోమించింది. కళ్లాపి చల్లించింది. ఎందుకూ తను చింతించలేదు. క్రాపు చేయించుకోవటానికి డబ్బులడిగినందుకు దెబ్బలు. ఆ మరు సంవత్సరమే ఇంకో కాన్పు. తనకప్పుడు డబుల్ ప్రమోషన్ వచ్చి హైస్కూల్లో చేరాడు. ఒక్కటే నిక్కరు. చంకల కింద చిరిగిన చొక్కా. ఎండలో కుక్కి మంచంలో పడుకొని క్లాసులో లెక్కలన్నీ జ్ఞాపకం చేసుకొంటుంటే, వెంటనే పలకలేదని చీపురుతో సన్మానం. తనకెప్పుడూ తలంట లేదు. పండగలకు తమ్ముడితో పాటు కొత్తగుడ్డలు తనకుండవు. 'దరిద్రపు వెధవా, శనీచరుడా!'

అట్లా జీవిత యుద్ధానికి పిన్ని తనను తయారు చేసింది. అప్పుడైతే తనే శత్రువుతోనూ పోరాడుతున్నట్లనిపించేది గాదు. తనతోనే తన పోరాటం. లెక్కలతో, బ్రతుకుతో, ప్రతిరోజూ, ప్రతిక్షణమూ. నిజంగా తను సైన్యంలో చేరి శత్రువుతో చావు బతుకుల యుద్ధం చేస్తానని అనుకొన్నాడా? కాని ఎప్పటికైనా గెలుపు తనదేనన్న ఉద్వేగభరితమైన తలపులు. కణత నుండి రక్తం కారిన క్షణాల్లో తమ్ముడి ఆర్తనాదం విన్న తర్వాత ఆ నమ్మకం- పనలు పనలుగా పేనుకోటం. తను ఓడిపోడు, ఎన్నటికీ.

స్నేహితుల ప్రోద్బలంతో, గాయం నయం కాగానే మేనమామ ఇంటికి పయనం. పుస్తకాలే తన తోడు. ఆయన ముభావంగా ఊరుకొన్నా, భార్య మూతి ముడిచింది. ఆ సంవత్సరం- అంత టెన్షన్‌లోనూ లెక్కల్లో ఫస్ట్ మార్క్. మొదటి ర్యాంక్. ఫిరంగి దళం అధికారులకు లెక్కల్లో బాగా ప్రవేశం ఉండాలి. ఫిరంగిని నిలబెట్టే స్థలం, ఉజ్జాయింపుగా నాశనం చేయవలసిన శత్రు స్థలం, వీస్తున్న గాలి వేగం, దిశ. గుండు నేరుగా పోదు. చిన్న ఆర్క్ కొడు తుంది. అన్నిటికీ లెక్కలు. జీవితంలో ప్రతి మలుపులోనూ లెక్కలు అవసరం కాబోలు.

అక్కడ నమ్మకం సన్నగిల్లినా తన మీద గాదు. ఓడిపోకూడదు. మరు సంవత్సరం గుంటూరు వైశ్యుల అన్న సత్రంలో, ఎవరి నోటి మంచి మాటతోనో ప్రవేశం లభించింది. వైశ్యులు మెట్రిక్యులేషన్ వరకూ ఉదాత్త సహాయం చేశారు. ఆపైన, 'మా కొట్లో గుమాస్తాగిరి

చెయ్యి,' అని ప్రోత్సాహం. ఊహూం ఇంకా మెట్లు... మెట్లు.

సత్రంలో దిగిన వాళ్లెవరో ఉత్తరాది యాత్రకు బయలుదేరుతూ తననూ తోడుగా రమ్మని పిలుపు. కాశీ నుంచి వెనుదిరిగిపోతూ, 'రావా?' అన్నప్పుడు తను ఇంకోసారి తల అడ్డంగా తిప్పాడు. ఆర్యావర్తంలో కాలి నడక. పురాణాల్లోని గ్రామాలు. హరిద్వార్, రిషికేశ్, లక్ష్మణ్‌ఝూలా. తిరిగి ప్రయాగ, కుంభమేళా. ఇదీ జీవితం చూడటమంటే. అశేష జనసమూహం. అమేయ స్థిర సంకల్పం, అకుంఠిత విశ్వాసం. మోక్షం, పుణ్యం. పుణ్యం- ఆ గ్రామీణుల్తో మళ్లీ పయనం.

పరదేశి, పరదేశి...

ఏదో ఒక సమయంలో నిత్యమూ అన్నం దొరికేది.

'బబువా, కహా జావో తుమీ.'

బదరీక్షేత్రం తిరిగివచ్చే దారిలో తన కంబళి, పాత్ర, మార్కుల పుస్తకం తప్పితే- అన్నీ పోయాయి. చేతిలో ఉన్నది చాలు. నారాయణదత్ జోషి ఎందుకు తనను అభిమానించాడో తెలియదు. వాళ్లింట్లో పాలు పితకటం నేర్చుకొన్నాడు. హిందీ, సంస్కృతం పుస్తకాల భాండారం. ఇంకో మలుపు జోషీగారి ఉత్తరం. అన్న గారు వారణాశిలో పండా. చాలా ధనవంతుడు. ఏనుగు కూడా ఉన్నది. పల్లకి, నలభై గదుల హవేలీ, యాత్రికులు.

ఆయన ప్రశ్నించింది ఒక్కటే, 'మీ గోత్రం?' తను చెప్పాడు. మీ పెద్దలు మూడు తరాలు కాశీ వచ్చి మా ఇంట్లోనే దిగారు. అటక మీద పుస్తకాల్లో గోత్రనామాల కింద తాత ముత్తాతల పేర్లు. తనకు దేవనాగరి లిపి కొట్టినపిండి. పండాగారి చీటీతోనే తను కాలేజీలో చేరింది. విశ్వవిద్యాలయ ప్రాంగణంలో అడుగు పెట్టింది. మళ్లీ లెక్కల్తో కుస్తీ. ఎప్పుడూ ఓడిపోలేదు.

పండాగారు తనకు సంబంధం చూశాడు. తను చేతులు జోడించాడు. ఆయనకు కోపం. తను జోషీమఠ్ తిరుగు ప్రయాణం.

అక్కడ కంటోన్మెంటులో జోషీగారి స్నేహితుడి హితవచనం. సైన్యంలో కమీషన్డ్ ఆఫీసర్ను సెలెక్షనుకు మొదటి అప్లికేషన్ ఫారం. గణేశపూజ చేసింతర్వాతే ఆ కాయితాల్ని ఆయన తాకనిచ్చింది. తరువాత, తను మాతృగయలో తల్లి శ్రాద్ధం పెట్టగల అర్హతకు ఉప నయనం జోషీగారింట్లోనే. మాతృగయ నుంచి వస్తూనే తనకు దేవలాలీలో ట్రైనింగ్ ఆర్డర్లు. శిక్షణ... శిక్షణ... శిక్షణ.

అన్నిచోట్లా తన లెక్కల పరిజ్ఞానం. కెప్టెన్సీ. జోషి గారికి మొదటి చెక్కు. సెలవలకు తనతో పయనించిన ఆర్మీ వెటర్నరీ సర్జన్ శ్రీవాత్సవను బలవంతంగా జోషీ మఠ్‌కు తీసుకు వెళ్లాడు. జోషిగారి ఆవుల్ని పరీక్ష చేసి, డైరీ ఫారానికి గేదెలు కావాలని అతని సిఫారస్. అయిదు గేదెలకు సరిపోయే ఇంకో చెక్కునూ ఆ తరువాత పంపాడు. జోషిగారు తన పేర డ్రాఫ్ట్ తీసుకొని సగం డబ్బు తిరిగి పంపాడు. దాంతోనే వారణాసి నుంచి వచ్చిన జాతక చక్రాన్ని జతపరిచాడు. తనైతే దాన్ని విప్పి చూడలేదు. పుస్తకాల మధ్య- కామాయని కావ్యంలో దాచేశాడు.

పండాగారిని క్షమించమని రాసిన తన పెద్ద ఉత్తరం. తను హిందీలో అంత పాండిత్యం సంపాదించి నట్లు తెలియదు. జవాబు- ఒక సంస్కృత శ్లోకం. 'ఉత్తమోత్తములైన మానవులకే కృతజ్ఞతా లక్షణం అబ్బేది. అవి అందుకొన్నవాడు, అందుకొన్నా గర్వపడని వాడు ఇంకా ఉత్తముడై ఉంటాడు.' కింద ఒక ఆశీర్వాదం. 'మృత్యువు నీ దరికి రాదు. ఒకనాడు నువ్వు సైన్యంలో పెద్ద పదవిలో ఉండగా చూస్తాను.'

పండాగారికి తన జర్మన్ ట్రాన్సిస్టరు, నాగాలాండ్‌లో ఉండగా కొన్న అస్సాం మొంగా శాలువల జత ప్రత్యేక దూతతో పంపాడుగాని తన ఇల్లు ఎప్పుడూ జ్ఞప్తికి రాలేదు. నారాయణదత్తు గారి దత్తపుత్రుడుగానే చలామణీ అవుతున్నాడు. ఆ జోషీజీ ఇప్పుడు లేరు.

సాహిత్యంతో పరిచయం పెరిగినట్లే, ఇల్లు లేక పోయినా ఎల్.టి.సి. తనకు దేశంతో పరిచయం చేసింది. కజిరంగా నుంచి కన్యాకుమారి వరకు, శిల్పసంపద, ప్రకృతి సంపద- ఈ భూమిని పురాతన కాలాల నుంచీ ప్రభావితం చేసిన చరిత్రనంతా కళ్లతో చూడటం సైన్యంలోనే సాధ్యమైంది. 105 ఎం.ఎం. గన్‌గాని, 130 ఎం.ఎం. బోఫోర్స్‌గాని- 'మేజర్ మూర్తి, ఆర్టిలరీ, అతి విశిష్టసేవా మెడల్ (ఎ.వి.ఎస్.ఎం.)' బోర్డు చూడగానే జోహార్లు చేయవలసిందే. అయితే గాల్యాను అర్థం చేసుకొన్న తరువాత, తను ఓడిపోలేదన్న నినాదంతో పెరిగిన గర్వం పార వీడి, శుభ్రజ్యోత్స్నలో, నీటిలో తన నీడలాగా కనిపిస్తున్నది.

అంత అందంగా లేని దస్తూరితో ఏడాది క్రితం తమ్ముడు రాసిన జాబు. తన చిరునామా ఎట్లా సంపా

దించాడో! 'అన్నయ్యా! నాన్న పోయాడు. పొలం వేలం వేశారు. అప్పులు తీరలేదని అమ్మ అంటున్నది. ఇబ్బందిగానే ఉంటున్నది. చెల్లి మళ్లీ తప్పింది.' అంతా రాసి కింద పోస్ట్‌స్క్రిప్ట్. 'నిన్ను యూనిఫారం డ్రెస్‌లో చూడాలని ఉందన్నా.'

ఆ జాబు తనలో ఏ వికారమూ కలిగించలేదు. ఎట్టి ప్రేరణాతరంగాలనూ లేపలేదు. ఒక పక్షం దినాల తరువాత ఇన్స్యూర్డ్ కవర్‌లో వెయ్యి రూపాయలు పంపాడు. ఉత్తరం ముక్క కూడా అందులో జతపరచ లేదు. అన్నసత్రానికి చందా పంపినప్పుడుగాని, మేన మామ ఆర్నెల్ల పెంపకం బాకీకి డ్రాఫ్ట్ పంపినప్పుడుగాని, వాళ్ల ఉనికి కూడా- అంటే పిన్ని, సవతి తమ్ముడు, తను చూడని చెల్లి స్మృతిలో లేరు. ఈ రష్యన్ గాల్యా చాలా అసాధ్యురాలు. చాలా ఆలోచనల్ని రేగగొడుతోంది.

గోల్కొండలో ఉండగా కొన్న తెలుగు పుస్తకాలు- ముద్దుకృష్ణ వైతాళికులు, దువ్వూరి రామిరెడ్డి మధుశాల, కోడూరి సుబ్బారావుగారి సతీస్మృతి, వేదులవారి పద్యాలు, రాయప్రోలువారివి కంఠతా కొన్ని, తడుము కొంటే కొన్ని. జాషువా సంగతి సరేసరి. హిందీ కావ్యాల్లో సుపరిచయమైన జయశంకర్‌ప్రసాద్, మహాదేవివర్మ, ద్వివేది, చతుర్వేది- ఎవ్వరూ తననీ రాత్రి నిద్రపోనిచ్చేట్లు గా లేరు. గతం ఉంది. వర్తమానం ఉంది. భవిష్యత్తూ ఉంది. గుర్తించనివాడు సగం మనిషి- అంటున్నారు వాళ్లు.

మేజర్ దక్షిణామూర్తికి ప్రమోషన్ ఆర్డర్లు ఆలస్యంగానే వచ్చాయి. లెఫ్టినెంట్ కల్నల్. కొత్త ఫీల్డు యూనిట్‌కి ఓ.సి. (ఆఫీసర్ కమాండింగ్). వారంరోజుల్లో ఛార్జీ తీసుకోవాలి. కాని అతను హడావుడి పడలేదు.

"ఇప్పుడెందుకయ్యా నీకు సెలవు?" అని కల్నల్ జగన్నాథ్ విరగబడి నవ్వుతూ అడిగాడు. అవును మరి, సెలవంటే వద్దనే మనిషి గావున.

"సర్, మా తమ్ముణ్ణి మంచి స్కూల్లో చేర్చాలి. వాణ్ణి అక్కడే ఉంచితే చెడిపోతాడు," అన్నాడు మేజర్ మూర్తి.

ఆంధ్రప్రభ వారపత్రిక, 27 ఫిబ్రవరి 1991